

ВІДГУК

на автореферат та дисертацію **Крimeць Людмили Володимирівни**

«Феномен влади в управлінні
науково-освітнім простором»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук
за спеціальністю 09.00.03– соціальна філософія та філософія історії

Проблематика влади в сучасному глобалізованому світі набуває особливої актуальності. Доленосний вибір європейського розвитку країни, суспільні конфлікти в Україні та світі, змусили знову замислитися над значенням феномену влади в управлінні науково-освітнім простором. У цьому контексті робота Крimeць Людмили Володимирівни є вельми актуальною. Вона засвідчує щільну взаємопов'язаність феномену влади з формуванням мережевого науково-освітнього простору, розвитком сталих соціальних інститутів, яких так бракує нашій «молодій» державі.

Авторці дисертації вдалося чітко окреслити завдання дослідження, визначити структуру та бібліографію. На багатому і різнобічному матеріалі дисертантка доводить, що комплексний аналіз типології влади, імплементація сучасних владних практик та інструментаріїв в управлінні науково-освітнім простором стає не просто одним із напрямків посткомуністичного оновлення, але й важливим чинником перетворень у сфері суспільних відносин, який закономірно пов'язаний з процесами модернізації у сфері освіти та науки.

Актуальність докторського дисертаційного дослідження Крimeць Л.В. полягає також у тому, що вона пов'язує розвиток інституту влади з морально-нормативними та аксіологічними чинниками, іновативними рушійними силами трансформації європейського науково-освітнього простору та загальною стратегією демократичних перетворень в Україні, а це належить до найгостріших у теоретичному і затребуваних у практичному сенсі проблем сучасної соціальної філософії.

У роботі загалом виявлено (за окремими винятками, про які буде сказано пізніше) й проаналізовано методологічні підвалини, феномен та структуру влади у процесі глобальної та національної модернізації науково-освітнього простору. І цим значною мірою визначена новизна запропонованої авторкою концепції.

До важливих здобутків дисертантки слід віднести те, що вона достатньо послідовно показує суспільну потребу на впровадження сучасних тенденцій влади та управління в Україні, які покликані відповідати умовам інформаційно-комунікативної реальності, просувати у суспільне життя цінності мережевої культури, соціальної комунікації та довіри, пошанування гідності людини, її прав і свобод.

Що стосується змістовної частини дисертації, то автору, як на мене, вдалося охопити ключові моменти і точки напруження даної проблематики. Здобувачем достатньо вдало представлений 1 розділ: **«Феномен влади у соціально-філософському дискурсі»**. Окреслені теоретичні підходи щодо «ідеальних моделей» співіснування індивіда, суспільства та влади, концептуалізуються різні підходи до феномену влади в європейській традиції. Достатньо вдалими є 2 і 3 розділи: **«Методологічні засади дослідженні влади як соціокультурного феномену»**, а також «Соціальне управління і влада» (3 розділ), як механізми соціальної кореляції між соціальними групами, спільнотами і соціальними акторами. Достатньо логічними у структурному вимірі виглядають 4 і 5 розділи дослідження: **«Управління у контексті науково-освітнього простору» та «Багатовимірність проявів влади у науково-освітньому просторі: світовий досвід, українська специфіка та шляхи оптимізації»**.

У першому розділі здобувач простежує специфіку формування і трансформації владних відносин у сучасному інформаційно-комунікативному суспільстві, фокусуючи увагу на соціокультурних та аксіологічних вимірах влади. У процесі дослідження розкрито базові історичні і культурні засади актуалізації влади у соціально-філософському дискурсі. Піддається аналізу теоретична еволюція розуміння влади від античності до сьогодення,

інтерпретація та концептуалізація цього поняття. Окреме місце тут займає український дискурс щодо феномену влади, особливості проявів влади у різних символічних та культурних контекстах, взаємообумовленість влади соціально-історичними та структурними складовими.

У **другому розділі** феномен влади розглянутий через призму різних методологічних підходів: філософських та міждисциплінарних. Фокусується увага на тому, що у сучасному інформаційному світі, визначальним чинником соціальної інтеграції є не стільки матеріальні предмети та цінності, скільки знання та досвід. Саме володіння певною системою наукових знань та формування на основі їх практичного використання соціально-важливих навичок та накопичення певного професійного досвіду, робить людину конкурентоспроможною в системі соціальних відносин(с.16).

У **третьому розділі** запропоновані шляхи «оптимізації соціального управління, які пов'язані з імплементацією у суспільне життя ідей пов'язаних з ідеальною комунікацією». Визначено, що управлінська діяльність, спрямована на здійснення певної мети, включає три етапи вольової інтеракції: теоретико-методологічний, організаційний та практичний(с.17). Дослідницею справедливо відзначається, що сучасний інформаційний простір є багатовимірним по своїй управлінській структурі і саме на основі інформаційної взаємодії формується система знань про процес управління, виробляються форми і методи оптимізації управління науково-освітнім простором, здійснюється планування і прогнозування мережових форм наукової та освітньої кооперації.

У **четвертому розділі** «*Управління у контексті науково-освітнього простору*» – репрезентується важливий соціально-філософський аспект співвідношення раціонального й ірраціонального у контексті соціального розвитку, окреслюються змістовні аспекти формування науково-освітнього простору як інтегративної єдності. Здобувач визначає основні методологічні аспекти управління сучасним науково-освітнім простором, роль творчої особистості у формуванні комунікативно - мережевого науково-освітнього середовища.

У п'ятому піддається ґрунтовній рефлексії *«Багатовимірність проявів влади у науково-освітньому просторі: світовий досвід, українська специфіка та шляхи оптимізації»* – окреслені соціально-філософські параметри можливостей оптимізації управління науково-освітнім простором в контексті модернізації сучасного українського суспільства. Акцентується увага на раціональній та вольовій природі взаємодії суб'єктів суспільних перетворень в управління науково-освітнім простором. Визначені внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на ефективність процесі управління: соціально-політичні та економічні аспекти функціонування вищої освіти. Відповідно в підрозділах ці питання конкретизовані, на чому я не зупинятимуся докладно.

Результати дослідження дисертантки дають підстави стверджувати, що на даному історичному етапі в Україні відбувається становлення європейського соціального інституту: мережевого науково-освітнього простору, здатного бути рушійною силою соціальних змін. Водночас існують також значні перешкоди, викликані переважно інерцією комуністичного тоталітарного минулого та викликами сучасного «суспільства ризику».

Висновки докторського дисертаційного дослідження зроблено науково коректно, професійно, що свідчить про фахову зрілість здобувача, як науковця, здатність до творчого пошуку. Вони відповідають змісту роботи та сформульовані автором у відповідності до вимірів новизни дослідження.

Здобувачу на достатньо професійному фаховому рівні вдалося охопити головні джерела тематики, оволодіти матеріалом, гідно представити його на професійному рівні. Мають місце елементи авторського доробку, який є вельми важливим у ракурсі подальших теоретичних досліджень в межах даного напрямку.

Результати наукового дослідження мають практичну цінність. Вони можуть слугувати рекомендаціями у сфері соціальної філософії та філософії освіти, можуть бути використані для легітимації та впровадження цивілізованих форм науково-освітніх змін в Україні. Дослідження може бути також корисним при читанні курсів з соціальної філософії та філософії освіти. Разом з тим мушу висловити певні зауваження, які, на мій погляд, можуть бути корисними.

1. У цілому позитивне, комплексне і відповідне до творчих завдань намагання автора надати повну палітру теоретичних рефлексій щодо феномену влади, як на мене, переростає у недолік - відсутність комплексного аналізу класичної та некласичної теорій влади. Дисертація, на мій погляд, переобтяжена великою кількістю персоналій та теоретичних підходів, комплексне прояснення яких не є можливим, власне, у межах однієї дисертації. Дисертація могла б виграти, власне, якщо б було повною мірою простежено вплив на формування даного дискурсу кількох теоретичних концептів (зокрема критика класичної теорії влади починаючи від Ф.Ніцше до Г. Арендт) та кількох принципово важливих для даного дослідження вчених: вплив представників класичних та некласичних теорій влади на формування соціального і зокрема науково-освітнього простору. Варто було б детальніше зупинитись на некласичних концептах влади Г. Арендт (влада має принципово «потенційний» характер), Ентоні Гіденса (багатовимірне розуміння влади, «алокативні» та «авторитативні» ресурси влади) та особливо М.Фуко («влада Паноптикуму»). У цьому контексті варто було б більш також детально зупинитися на породженні владою корелятивних форм знання (влада - знання М.Фуко). Доречно також детальніше зупинитися на концепті влади Ю.Габермаса, (влада як центр координації дій, комунікативні виміри влади), концепція якого є, як відомо, поєднанням класичної та некласичної (постмодерної) теорії.
2. Видається безсумнівним, що дисертаційне дослідження могло б виграти, у випадку, коли б влада була осмислена здобувачем, *par excellence*, як феномен життєвого світу та визначена специфіка цього феномену на рівні повсякденного співбуття.
3. Варто було б, на моє переконання, зупинитися детальніше на компаративному аналізі впливу пострадянської та європейської моделей влади, специфіки української моделі влади та управління, її узгодженості з вимірами глобального соціального порядку.

4. Для мене очевидно, що будь яка модель влади не може бути успішною, тим більше в контексті імплементації науково - освітнього простору, без залучення такої європейської інституції, як громадянське суспільство. Лише субсидіарність влади та громадянського суспільства, залучення представників «нового класу», іновативних спільнот та груп, може призвести до розвитку повноцінного мережевого суспільства - стрижневої основи іновативної освіти та науки. Поєднання цих чинників сприятиме формуванню сучасного глобального управління науково-освітнім простором. Значення та визначальна роль цих соціальних інститутів у дослідженні не є достатньо помітною .
5. У дослідженні практична не простежена культурно-соціальна опосередкованість інституціоналізації влади життєвітом (К.Гірц), зокрема й в науково-освітньому просторі. Використання даного поняття у контексті феноменологічно-соціологічного підходу (не лише символічної, але й матеріальної репродукції життєвого світу-конституювання системи як об'єктивації життєвого світу та сфери зосередження управлінського потенціалу, яка керується медіумами управління-владою та грошима), було б доречним.
6. Не відзначені культурно-символічні виміри влади, механізми соціального «включення» як основи режиму влади у сучасному західному суспільстві. Даний механізм може розглядатися як універсальна модель інституціоналізації влади шляхом включення до неї максимальної кількості локальних мереж: вогнищ влади. Ця модель найбільш вдало була реалізована в Європейському союзі. Глобалізований науково-освітній простір розглядається в цьому контексті як імператив «багатонаціональної мережі децентрових комунікацій» (М.Кастельс, Ф.Джеймісон).

Висловлені зауваження і побажання істотно не применшують наукової та практичної цінності докторського дисертаційного дослідження, а скоріше стосуються пропозицій щодо подальших перспектив та уточнень

даної теми. Формальні сторони оформлення роботи, її стиль, подача змісту викладеного матеріалу, залишають позитивне враження.

Загалом на основі аналізу дослідження, вважаю, що за своєю структурою, оформленням та стилем викладання воно в цілому відповідає вимогам МОН України. Висновки змістовно узгоджуються із новизною роботи, завданнями та відповідають пунктам 9, 10, 12,13 «Порядку присудження наукових ступенів і вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, які висуваються до докторських дисертацій, а автор теоретичної розвідки – Кримець Людмила Володимирівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03–«Соціальна філософія та філософія історії».

Офіційний опонент –

Доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
Київського університету імені Б. Грінченка

Я.І. Пасько

